

Tárgytematika / Course Description

Magyar és egyetemes művelődéstörténet II.

AKNB_BHTM101

Tárgyfelelős neve /

Teacher's name: dr. Horváth Csaba Sándor

Félév / Semester: 2024/25/2

Beszámolási forma /

Assesment: Vizsga

Tárgy heti óraszám /

Teaching hours(week): 2/1/0

Tárgy féléves óraszám /

Teaching hours(sem.): 0/0/0

OKTATÁS CÉLJA / AIM OF THE COURSE

A tárgy tanulása során a hallgatók ismerjék meg az alapvető kultúr-, stílus- és eszmetörténeti korszakokat, társadalomformáló tényezőket, fontosabb fogalmakat, személyeket; ismerjék meg a művelődéstörténet kiemelkedő alkotásait, azok hatásait, gondolkodás- és mentalitásformáló, stílusalakító szerepét. Legyen rálátásuk bizonyos vallás-, művészet-, technika- és tudománytörténeti tényezőkre, elsősorban azokra, amelyek szervesen illeszkednek a művelődéstörténethez. Célunk, hogy a művelődéstörténet kapcsán adjunk némi történeti háttérrel, irodalomtörténeti tájékozottságot, zenekultúrában való eligazodási pontokat, úgy hogy az említettek elősegítsék egy megalapozott átfogó művelődéstörténeti tudásanyag megszerzését. A fenti célokat figyelembe véve kell megismertetni a hallgatókat a kultúrtörténet legfontosabb összefüggéseivel. Lényeges kiemelnünk egy-egy személyiséget is, és megismertetni azok művelődéstörténeti-eszmetörténeti szerepét. A hallgatóknak látniuk kell az anyagi és szellemi kultúra összefüggéseit, a politika, gazdaság, társadalom, kultúra kölcsönhatásait, értékörző feladatait.

TANTÁRGY TARTALMA / DESCRIPTION

1. A felvilágosodás Európában
2. A magyar klasszicizmus és felvilágosodás, a szellemi élet megindulásának a kezdete
3. Ipari forradalom és hatásai
4. A romantika
5. A magyar reformkor
6. A realizmus – történeti, eszmetörténeti háttér-magyar és egyetemes vonatkozásokkal
7. Magyarország művelődéstörténete 1849-1867
8. A dualizmus korának magyar művelődéstörténete (Történelmi háttér, a kiegyezés és a dualizmus korszaka)
9. A századforduló művelődéstörténete (Egyetemes és magyar vonatkozásokkal)
10. A szecesszió, az avantgard
11. A húszas harmincas évek egyetemes művelődéstörténete
12. A két világháború közötti magyar művelődéstörténet
13. A II. világháború utáni világ
14. A II. világháború után magyar művelődéstörténet

SZÁMONKÉRÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI RENDSZERE / ASSESMENT'S METHOD

Aláírás feltétele: órákon való részvétel a TVSZ szerint

Vizsgára bocskítás feltétele: egy prezentáció megtartása a megbeszélrt témából

A hallgatók az előadások és a szemináriumok anyaga alapján ismerjék a történelmi összefüggéseket, el tudják helyezni egy – egy korszak uralkodóit, tudják értékelni azok politikai jelentőségét. Ismerjék a korra vonatkozó legfontosabb forrásokat, topográfiát, az események gazdasági, kulturális stb. hatásait.

A félév folyamán minden nappali tagozatos hallgatónak kiselőadás formájában ismertetnie kell az általa választott szemináriumi témát. (Nem felolvasásról, kiselőadásról van szó!) Az előadó ismerje a téma szakirodalmát, az esetleges vitás kérdéseket. A félév kritériuma a választott témából 5-10 oldal közötti terjedelemben egy beadandó dolgozat elkészítése szakszerű jegyzetapparátussal és formai követelményekkel, mely leadási határideje: a szorgalmi időszak utolsó hete. Minden levelező tagozatos hallgatónak kötelezően készítenie kell egy minimum 5 oldalas beadandót, rövid kivonatot a tematikában feltüntetett ajánlott irodalmi listán található egy könyvből szakszerű jegyzetapparátussal és formai követelményekkel! A leadási határidő levelező tagozaton: az utolsó konzultáció! Plágium leadása szigorúan TILOS!

A félév zárása: szóbeli vizsga (előadások anyaga + kötelező irodalom + az ajánlott irodalmakból egy könyv elolvasása és bemutatása röviden)

KÖTELEZŐ IRODALOM / OBLIGATORY MATERIAL

Kötelező irodalom:

Drabancz M. Róbert (szerk.): Művelődéstörténet. Nyíregyháza, Krúdy KvK, 2009.

E. J. Hobsbawm: A birodalmak kora, 1875-1914. Bp., Pannonica Kiadó, 2004. 224-266.

E. J. Hobsbawm: A szélsőségek kora. A rövid 20. század története 1914-1991. Bp., Pannonica Kiadó, 1998. 173-192., 475-527.

Kósa László (szerk.): Magyar művelődéstörténet. Bp., Osiris, 2006.

Léderer Emma: Egyetemes művelődéstörténet. Bp., Aqua, 1992.

Monok István (szerk.): A művelődéstörténet problémái. Bp., MTA Művelődéstörténeti Bizottsága, 2003.

Póor János (szerk.): A kora újkor története. Bp., Osiris, 2009. 283-348.

Vadász Sándor (szerk.): 19. századi egyetemes történelem 1789-1914. Bp., Korona Kiadó, 2005. 156-159., 164-173.

www.enciklopedia.fazekas.hu/index2.htm

AJÁNLOTT IRODALOM / RECOMMENDED MATERIAL

A felvilágosodás és a francia forradalom

Braudel Fernand: A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen. Bp., Gondolat, 1985.

Braudel Fernand: A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában. Bp., Akadémiai, 1996.

Chaunu, Pierre: Felvilágosodás. Bp., Osiris, 1998.

Diederiks, H., A., et alii (szerk.): Nyugat-európai gazdaság- és társadalomtörténet. Bp., Osiris, 1995.

Furet, Francois: A francia forradalom története, 1770-1815. Bp., Osiris, 1999.

Hahner Péter: A nagy francia forradalom kisenciklopédiája. Bp., Minerva, 1989.

Johnstone, Michael: Szabadkőművesek. Bp., Saxtom, 2007.

Klement Judit: Gőzmalmok a Duna partján. Bp., Holnap, 2010.

Kosáry Domokos: A felvilágosodás Európában és Magyarországon. Bp.1987.

Mályusz Elemér: Magyarország a felvilágosodás korában. Bp., Osiris, 2000.

Magyarország művelődéstörténete 1526-1790. Bp., 2000.

MacNulty, Kirk W.: A szabadkőművesség jelképei, titkai, jelentősége. Bp., Kossuth, 2006.

Price, Roger: Franciaország története. Bp., Maecenas, 1994.

Soubul, Albert: A francia forradalom története. Bp., 1999.

Tulard, Jean: Napóleon. Bp., Osiris, 1997.

A kora újkor:

Ács Pál, et alii: A szultán és a császár birodalmában. Magyarország művelődéstörténete 1526–1790. Gyula, Dürer, 2000.

Ágoston Gábor: A tizenhetedik század története. Bp., Pannonica, cop. 2000.

Ifj. Barta János: A tizennyolcadik század története. Bp., Pannonica, 2000.

Ifj. Barta János: A kétféjű sas árnyékában. Bp., Gondolat, 1984.

Domanovszky Sándor (szerk.): Magyar művelődéstörténet. 4. kötet. Barokk és felvilágosodás. Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1941.

Fodor Pál: A szultán és az aranyalma. Tanulmányok az oszmán-török történelemről. Bp., 2001.

H. Balázs Éva – Krász Lilla – Kurucz György (szerk.): Magánélet a Habsburgok korában 1740–1815. Bp., Corvina, 2011.

Kosáry Domokos: A felvilágosodás Európában és Magyarországon. Bp., MTA TTI, 1987.

Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Bp., Akadémiai, 1983.

Mályusz Elemér: Magyarország a felvilágosodás korában. Bp., Osiris, 2000.

Nagy László: A törökkor végnapjai Magyarországon. Bp., Zrínyi, 1986.

Pálffy Géza: A másfél évszázadnyi török uralom mérlege. In: Magyar évszázadok.

Tanulmányok Kosáry Domokos 90. születésnapjára. Szerk. Ormos Mária. Bp., 2003. 73-87.

(Interneten: <http://www.terebess.hu/keletkultinfo/masfel.html>)

Pálffy Géza: A tizenhatodik század története. Bp., Pannonica, 2000.

R. Várkonyi Ágnes (szerk.): A magyar reneszánsz udvari kultúra. Bp., Gondolat, 1987.

Újkori és modern kori történelem

Társadalom- és kultúrtörténet

Behringer, Wolfgang: A klíma kultúrtörténete. A jégkorszaktól a globális felmelegedésig. Bp., Corvina, 2010.

Behringer, Wolfgang: A sport kultúrtörténete. Az ókori Olimpiáktól napjainkig. Bp., Corvina, 2014.

Fábri Anna: Magánélet Széchenyi István korában. Bp., Corvina, 2011.

Gyáni Gábor: Magánélet Horthy Miklós korában. Bp., Corvina, 2011.

Gyáni Gábor – Kövér György: Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig. Budapest, Osiris, 1988.

Gyáni Gábor – Nagy Beáta (szerk.): Nők a modernizálódó magyar társadalomban. Debrecen, Csokonai, 2006.

H. Balázs Éva – Krász Lilla – Kurucz György (szerk.): Magánélet a Habsburgok korában 1740–1815. Bp., Corvina, 2011.

Krász Lilla: A bába történeti szerepváltozása a 18. századi Magyarországon. Bp., Osiris, 2003.

Rostoványi Zsolt (szerk.): Az iszlám Európában. Bp., Aula, 2010.

Rostoványi Zsolt: Az iszlám világ és a Nyugat. Bp., Corvina, 2004.

Szegedi Péter: Az első aranykor – a magyar foci 1945-ig. Bp., Akadémiai, 2016.

Szegedi Péter: Riválisok. Debrecen futballtársadalma a 20. század első felében. Bp., Korall Társadalomtörténeti Egyesület, 2014.

Valuch Tibor: A hétköznapi élet Kádár János korában. Bp., Corvina, 2006.

Valuch Tibor: A lódentől a miniszoknyáig. A XX. század második felének magyarországi öltözködéstörténete. Budapest, Corvina – 1956-os Intézet, 2004.

Valuch Tibor: Magánélet Kádár János korában. Bp., Osiris, 2011.

Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Budapest, Osiris, 2002.

Politikus portrék

Ifj. Barta János: Mária Terézia. Bp., Gondolat, 1988.

Basics Beatrix – Gerő András – Körmöczy Katalin – Molnár András: Deák Ferenc. Bp., Kossuth, 2003.

Fónagy Zoltán: Széchenyi és Kossuth. Bp., Kossuth, 2003.

Gergely András: Széchenyi István, 1791–1860. Pozsony, Kalligram, 2006.

Gerő András: Ferenc József. Bp., Pannonica, 1999.

Gosztonyi Péter: A kormányzó Horthy Miklós és az emigráció. Bp., Százszorszép, 1992.

Hermann Róbert: Kossuth Lajos élete és kora. Bp., Pannonica, 2002.

Huszár Tibor: Kádár János politikai életrajza (1956. november–1989. június). Bp., Szabad Tér Kiadó – Kossuth, 2003.

Méray Tibor: Nagy Imre élete és halála. Bp., Noran, 2006.

Molnár András: Viam meam persecutor. Batthyány József gróf útja a miniszterelnökségig. Bp., Osiris, 2007.

Nagy József: IV. Károly. Bp., Göncöl, 1995.

Püskösti Árpád: Rákosi a csúcson 1948–1953. Bp., Európa, 1996.

Rainer M. János: Nagy Imre. Politikai életrajz. 1–2. köt. Bp., 1956-os Intézet, 1999.

Romsics Ignác: Bethlen István. Politikai életrajz. Bp., Osiris, 1999.

Gazdaság- és technikatörténet

Adams, Simon: Titanic. Bp., Park Könyvkiadó, 2001. (Szemtanú sorozat)

Bán Dávid: Utazás a pályaudvar körül. Az első indóháztól a plázaudvarokig. Bp., Matura TN – L'Harmattan, 2011.

Bennett, David: Metró. Bp., Kossuth, 2005.

Berend T. Iván: Európa gazdaság a 20. században. Bp., História, 2008.

Cameron, Rondo: A világgazdaság rövid története. Bp., 1994.

Csonkaréti Károly: Az Osztrák–Magyar Monarchia hadihajói 1867–1918. Bp., Kossuth, 2010.

Czére Béla: A vasút története. Bp., Corvina, 1989.

Czére Béla: Magyarország közlekedése a 19. században (1780–1914). Bp., MÁV Rt., 1997.

Czére Béla: Magyarország közlekedése a 20. században. I. Köt. Bp., MÁV Rt., 2000.

Frisnyák Zsuzsa (szerk.): Baross Gábor. Bp., Dinasztia, 1997.

Gergely András: Egy gazdaságpolitikai alternatíva a reformkorban. A fiumei vasút. Bp., Akadémiai, 1982.

Gidó Csaba: Vasszekér és gőzmozdony. A székelyföldi vasút története (1868–1915). Székelyudvarhely, Pro-Print, 2013.

Honvári János (szerk.): Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Bp., Aula, 1998.

Horváth Csaba Sándor: A sopron–pozsonyi HÉV építéstörténete. In: Korall – Társadalomtörténeti Folyóirat, 2013. 52. szám, 43-68.

Horváth Csaba Sándor: A vasút funkciói és hatásai 1920-ig. In: Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): Ezerarcú vasút. Vasút – Történet – Írás. Pécs, Kronosz, 2016.

Horváth Csaba Sándor: Az Osztrák–Magyar Monarchia és az Oszmán Birodalom közötti vasúti összeköttetés létrejötte. In: Aetas – Történettudományi Folyóirat, 2017. 1. szám, 81-201.

Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): Ezerarcú közlekedés. I. Fókuszban a járművek. Bp., Közlekedéstudományi Egyesület, 2021.

Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): Ezerarcú vasút. Vasút – Történet – Írás. Bp.–Pécs, Virágmandula Kiadó KFT – Magyar Vasúttörténeti Park Alapítvány, 2016.

Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): Ezerarcú vasút II. Fókuszban a vasúti építészet. Bp.–Pécs, Virágmandula Kiadó KFT – Magyar Vasúttörténeti Park Alapítvány, 2018.

Horváth Csaba Sándor: Két világrendszeren átívelő vasúti vállalat, a GYSEV. In: Történelmi Szemle, 2019. 1. szám, 123-147.

Horváth Csaba Sándor: Sopron környékén zakatoló vicinálisok a kezdetektől 1920-ig. Győr, Palatia Nyomda és Kiadó Kft. 2018.

Jarret, Philip: A repülés története. Bp., Panemex Kft., Grafo Kft. 2002.

Kalocsai Péter: Gyors, gyorsabb, leggyorsabb. A szombathelyi polgári repülés története a 20. században. Szombathely, Szülőföld Könyvkiadó, 2019.

Kalocsai Péter: Közlekedés- és várostörténeti tanulmányok: 19-20. század. Pécs, Virágmandula Kft. 2018.

Kalocsai Péter: Városi tömegközlekedés a Nyugat-Dunántúlon. 1867–1914. Szombathely, Vasi Múzeumbarát Egylet, 2011.

Legát Tibor: Buszos könyv. Bp., Józsefvegykiadó Műhely, 2009.

Legát Tibor: Közlekedik a főváros. Bp., Józsefvegykiadó Műhely, 2008.

Legát Tibor – Nagy Zsolt Levente – Zsigmond Gábor: Számos villamos. Bp., Józsefvegy Műhely, 2010.

Legát Tibor (szerk.): Szerbusz trolibusz. Bp., Józsefvegy Műhely, 2011.

Lovas Gyula – Tóth Sándor: Az Orient Expressz. Bp., Közdok, 1991.

Lynch, Don – Marschall, Ken: A mélység kísértetei. Utazás a Titanic szívébe. Bp., Egmont-Hungary, 2003.

Majdán János: A közlekedés története Magyarországon (1700–2000). Pécs, Pro Pannonia, 2014.

Majdán János: A „vasszekér” diadala. Bp., Kossuth, 1987.

Majdán János: Modernizáció – vasút – társadalom. Tanulmányok a vasútépítések hatásáról a XIX–XX. században. Pécs, Agora, 2001.

Marjai Imre – Pataky Dénes: A hajó története. Bp., Corvina, 1979.

Mezei István (szerk.): 150 éves magyar vasút 1846–1996. Bp., MÁV Rt., 1996.

Palotás László (szerk.): Hidak. Bp., Műszaki, 1987.

Schivelbusch, Wolfgang: A vasúti utazás története. A tér is az idő iparosodása a 19. században. Bp., Napvilág, 2008.

Széchenyi István: Balatoni gőzhajózás. Bp., ÁKV, 1983.

Széchenyi István: Javaslát a magyar közlekedési ügyről. Bp., Könyvért, 1987.

A Kádár-rendszer és előzménye

Gyarmati György: A Rákosi-korszak – rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–56. Bp., Rubicon-Ház

Bt., 2011.

Gyarmati György (szerk.): Államvédelem a Rákosi korszakban. Bp., Történeti Hivatal, 2000.

Gyarmati György: A Rákosi-korszak – rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–56. Bp., Rubicon-Ház Bt., 2011.

Majtényi György: K-vonal. Uralmi elit és luxus a szocializmusban. Bp., Nyitott Könyvműhely, 2009.

Majtényi György: A tudomány lajtorjája. „Társadalmi mobilitás” és „új értelmiség” Magyarországon a II. világháború után. Bp., Gondolat, 2005.

Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt – a pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990. Bp., Corvina, 2008.

Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: Budapest a diktatúrák árnyékában. Titkos helyszínek, szimbolikus terek és emlékhelyek. Bp., Jaffa, 2013.

Tóth Eszter Zsófia: Kádár leányai – nők a szocialista időszakban. Bp., Nyitott Könyvműhely, 2010.

Szakolczai Attila: 1956. Forradalom és szabadságharc Győr-Sopron megyében. Győr, Győr Megyei Jogú Város Levéltára, 2006.

Varga Balázs: A győri politikai vezetőréteg 1945 és 1956 között. Győr, Palatia Nyomda és Kiadó Kft. 2018.

Egyéb

Balázs Géza: Pálinka, a hungarikum. Bp., Állami Nyomda, 2004.

Bárány István: A magyar bor – borok, borvidékek, borászok. Bp., Corvina, 2004.

Bede Béla: Magyar borvidékek – 145 kiemelt borászattal. Bp., Corvina, 2013.

Benyák Zoltán – Dékány Tibor: Magyar borok és borvidékek. Bp., Corvina, 2003.

Booth, Martin: Az ópium története. Bp., Nyitott Könyvműhely, 2005.

Csapó Csaba: A Magyar Királyi Csendőrség története. 1881–1914. Pécs, Pro Pannonia, 1999.

Czieger András (szerk.): A kiegyezés. Bp., Osiris, 2004.

Erdősi Péter – Sonkoly Gábor (szerk.): A kulturális örökség. Bp., L'Harmattan – Atelier, 2004.

Illés Andrea: Magyarország világörökségei. Bp., Scolar, 2017.

MacMillan, Margaret: Béketeremtők. Az 1919-es párizsi békekonferencia. Bp., Gabo, 2005.

Magyar borok – bortörténelem. Rubicon, 2003. 1-2. szám

Magyar értéktár: Hungarikumok gyűjteménye. <http://www.hungarikum.hu/>

Passerini, Luisa: A nők és a feministák története. Bp., Balassi, 2003.

Romsics Ignác: A trianoni békeszerződés. Bp., Osiris, 2001.

Romsics Ignác: Az 1947-es párizsi békeszerződés. Bp., Osiris, 2006.

Schury, Gudnur: Éltető nedv – a vér kultúrtörténete. Bp., Pesti Kalligram, 2004.

Sonkoly Gábor: A kulturális örökség fogalmának értelmezési és alkalmazási szintjei. In: Regio, 2000. 4. szám, 45-66. <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00038/pdf/03.pdf>

Sonkoly Gábor: Nemzeti örökség – világörökség. A kulturálisörökség-paradigma. In: Czoch Gábor – Klement Judit – Sonkoly Gábor (szerk.): Tanulmányok Granasztói György tiszteletére. Bp., Atelier, 2008. 247-255.

Szenes Imre: Történelmünk humorban: Ferenc Jóskától Antall Jóskáig: politikai viccek, anekdoták, karikatúrák, 1848–1994. Bp., Cascade, 1997.

Zeidler Miklós (szerk.): A labdaháztól a Népstadionig: sportélet Pesten és Budán a 18–20. században: tanulmányok. Pozsony, Kalligram, 2012.

www.vilagoroksegek.hu